

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan uutta pykälän 3 momenttia, jossa säädettäisiin poikkeuksista koskien velvoitetta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Sen mukaan opiskelija, joka opiskelee ensimmäistä ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoaan, ei olisi velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimaviranomaiseen ennen kuin olisi kulunut kolme kuukautta hänen opiskelunsa aikaista toimeentuloa turvaamaan tarkoitetun ensisijaisen etuuden päättymisestä. SAMOK suhtautuu rajaukseen kriittisesti ja katsoo, ettei velvoitetta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi tulisi asettaa tilanteissa, joissa opiskelu on edelleen kokoaikaista ensisijaisen edun päättymisen jälkeen. SAMOK huomauttaa myös momentin muotoilusta, jossa korkeakouluopiskelijoiden kohdalla tutkinnolla tarkoitettaisiin ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja. Opintotukikuukausien on mahdollista loppua väliaikaisesti kesken myös alemman korkeakoulututkinnon aikana, jolloin epäselväksi jää, onko alemman korkeakoulututkinnon suorittaja eriarvoisessa asemassa ylempää korkeakoulututkintoa suorittavaan nähden työnhakuvelvoitteeseen liittyen.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan toimeentulotuen hakijalle aiempaa vahvempaa velvoitetta hakea ensisijaista etuuttaan. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden tapauksessa suurimmalle osalle opiskelijoista tämä ensisijainen etuus on opintotuki. Opintotuki koostuu elokuusta 2025 alkaen opintorahasta, opintotuen asumislisästä sekä opintolainasta. SAMOK haluaa nostaa esille opintolainan nostovelvoitteen osana toimeentulotuen myöntämistä koskevaa päätöksentekoa. Opintolainan takausvastuumenot ja korkoavustumenot ovat kasvaneet merkittävästi, mikä viestii opintolainan takaisinmaksuun liittyvistä vaikeuksista. Onkin huomionarvoista, että opintolainan nostovelvoitetta käsiteltäessä kiinnitetään riittämättömästi huomiota siihen, onko opiskelijalla tosiasiallisia mahdollisuuksia selvittää opintolainan takaisinmaksukuluista. Korkeakouluopiskelijoiden opintolainan valtiontakauksen määrää nostettiin vuoden 2024 elokuusta alkaen siten, että jatkossa kotimaassa opiskeleva voi nostaa opintolainaa 850 euroa kuukaudessa. Tämä tarkoittaa, että korkeakouluopintojen aikana kaikki myönnetyt tukikuukaudet käyttävä ammattikorkeakouluopiskelija nostaa opintolainaa yhteensä suurimmillaan 37 400 euroa tilanteessa,

jossa hän ei käytä harkinnanvaraisia lisätukikuukausia tai palauta käyttämiään opintotukikuukausia ja näin saa oikeutta tätä useammille opintolainan nostoerille. Ylempää korkeakoulututkintoa suorittaessa ja opintojen pitkittyessä lainan kokonaismäärän on mahdollista kasvaa entisestään. SAMOK näkee keskeisenä, että toimeentulotuesta päätettäessä opintolainan nostovelvoitetta tarkastellaan aiempaa kriittisemmin. Ei ole perusteltua, että osatyökykyinen, valmiiksi merkittävästi velkaantunut tai pitkäaikaissairas opiskelija joutuu näissä tilanteissa nostamaan opintolainaa ennen perustoimeentulotuen myöntämistä.

Esitysluonnoksessa esitetään kiristyskiä perusosan alentamisen ehtoihin. SAMOK ei puolla ehdotuksia. Perusosan alentaminen suurimmillaan 50 prosentilla johtaa väistämättä toimeentulotuen asiakkaan kohtuuttomaan tilanteeseen, joka voi johtua huolimattomuusvirheestä, tietämättömyydestä tai alentuneesta toimintakyvystä. Perusosaa alennettaessa tulisi käyttää aina vakavaa harkintaa. SAMOK toteaa, että koulutuksen keskeyttäneen, alle 25-vuotiaan vailla ammatillista koulutusta olevan nuoren, rankaiseminen perusosan alentamisella on perusteetonta. Mikäli opiskeluala ilmenee itselle sopimattomaksi, tulee nuorella olla mahdollisuus keskeyttää koulutus ilman sanktioita. Myös perusosan alentaminen niiltä opiskelijoilta, joilla opintotukikuukausien määrä loppuu opintojen aikana, on kohtuutonta. Jos tutkinto on tarkoitus suorittaa loppuun joka tapauksessa, ei perusosan alentamisella ole aktivoivaa vaikutusta.

Esityksessä ehdotetaan, että pitkittyneet opinnot voisivat myös johtaa tilanteeseen, jossa opiskelijaa kannustetaan perusosan puolittamisen uhalla keskeyttämään opintonsa merkittävän viivästyksen vuoksi. Tällöin alle 25-vuotiaan vailla ammattiin johtavaa tutkintoa olevan opiskelijan on mahdollista päätyä tilanteeseen, jossa opintojen keskeyttämisen jälkeen häntä kehoitetaan hakeutumaan uudelleen opintoihin. SAMOK näkee, ettei opintojen keskeyttämistä tulisi vaatia tilanteissa, joissa opiskelijalla on halu jatkaa opintojaan viivästyksestä huolimatta. Korkeakouluopintojen valintakriteereistä ja ensikertalaiskiintiöstä johtuen korkeakouluopiskelija voi joutua tilanteeseen, jossa uuden opiskelupaikan saaminen osoittautuu aiempaa haastavammaksi. Yhteiskunnan näkökulmasta opiskelupaikasta luopuminen on myös korkeakoulun resurssien tuhlaamista.

Toimeentulotuen kokonaisuudistuksessa tulisi kiinnittää huomiota niihin avopareihin, joista toisella on opintotukikuukausia edelleen käytettävänä. Avopareja ei sido elatusvelvollisuus, mutta tästä huolimatta perustoimeentulotuen ruokakunta-kohtaisuudesta johtuen huomioidaan tulona myös asuinkumppanin nostama opintolaina. Opintolainasta muodostuva velan takaisinmaksun vastuu on kuitenkin yksin velallisella. SAMOK näkee, ettei asuinkumppanin nostamaa opintolainaa tulisi huomioida tulona perustoimeentulotuesta päätettäessä. Tämä asia tulisi korjata osana toimeentulotuen kokonaisuudistusta.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Hallituksen esityksessä toimeentulotuen kokonaisuudistukseksi ehdotetaan perusosan alentamista kolme prosenttia yksinasuvien ja vanhempansa tai vanhempiensa luona asuvien 18 vuotta täyttäneiden osalta, 2,1 prosenttia yksinhuoltajien osalta sekä 1,9 prosenttia muiden yhteistaloudessa asuvien 18 vuotta täyttäneiden kuin vanhempansa luona asuvien osalta. SAMOK ei

kannata perusosan alentamista. Sosiaaliturvaan on kohdistettu leikkauksia jo aiemmin kuluvan hallituskauden aikana huolimatta siitä, että Suomi on saanut useita moitteita perusturvan riittämättömästä tasosta Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta. SAMOK haluaa korostaa, että juuri toimeentulosta leikkaamalla heikennetään myös tuensaajan työ- ja opiskelukykyä – talousvaikeuksien kokeminen heikentää esimerkiksi mielenterveyttä.

Uudistuksen yhteydessä on esitetty myös perustoimeentulotuen ansiotulovähennyksen poistoa 18 vuotta täyttäneiltä, lisäksi etuoikeus muihin vähäisiksi katsottaviin tuloihin ja avustuksiin poistettaisiin. SAMOK näkee, että ehdotukset kannustavat passiivisuuteen ja heikentävät mahdollisuuksia edes pienimuotoiseen työntekoon.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

SAMOK näkee, että vaikutusten arvioinnit ovat opiskelijoiden osalta puutteelliset. Tosiasiallisia vaikutuksia on vaikeaa myös arvioida tilanteessa, jossa opintotuen kokonaisuudistus on edelleen kesken, eikä opintotukijärjestelmään kohdistuvista muutoksista ole vielä varmuutta. Esimerkiksi tukiaikaan ja tuen määrään kohdistuvat muutokset voivat vaikuttaa myös toimeentulotuen käyttöön merkittävästi.

Muu lausuntopalaute:

-

Alaluusua Erica
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry